

նպատակաւ լինին ընդհանուր օգտին (Շնորհա-
կողութիւն յատկապէս Տիկին Զարուհի Գիւլում-
եանցին, որ շնայելով իւր կանացի ուժոյն տկա-
րութեան՝ յանձն է առել ըստ կարելոյն օգնել
աղքեկաց յառաջագիւմութեան այդ զարոյցին մէջ
առանց մի վարձ ընդունելու) — Սահականոյշ նոր
բացուած օրիորդաց ծխական դպրոցին յառաջա-
գիւմութիւն և բարեպէս յաջողութիւն մաղթելով
ի բոլոր սրտէ, խնդրեմ ի բարեջան Խմբագրութե-
նէդ Լրարատաց մի անկիւնի մէջ տեղի շնորհել
այս յօդուածիս յուրախութիւն և յօգեւորու-
թիւն բարեմիտ ազգայնոց:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄՈՒՇԵԳՅԱՆՅ.

120 Մայիս 1875

ԱՆԷՄԱՆԻՐԱՆՈՅ:

ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ — ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԷՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆ.

ԽՈՒՄԱՌԻՆԻԱՆ ԵՐԵՐԱՅ ԼՃԱՌԻՅ.

Թող ներուի ինձ ամապրոյդ Երզնայ ընթերցող
Հասարակութեան աղնիւ ուշադրութիւնը զբա-
ղեցնել մի ուրախատիւթ և ուշադրութեան արժա-
նի Համառօտ տեղեկութեամբ, և անտարակոյս եմ
որ աղքատք խմբագրութիւնդ կը հաճի զետեղել
այս Աստուածահաճոյ գործը իւր պատուական ամ-
սաղորդ էջերի մի անկիւնում յուրախութիւն ա-
մեն եկեղեցաւոր և հայրենասէր սրտերի:

Տեղոյս Հասարակութիւնը տեսնելով այժմեան
եկեղեցւոյ փոքրութիւնը և նորա գաւթում զբա-
նուած ուսումնարանի անյարմարութիւնը՝ մտադր-
վեցաւ կառուցանել և մի այլ եկեղեցի՝ առաջինի
հետ որի պարիսպը լինի ընդարձակ և ունենայ
յարմարութիւն ուսումնարանի: Հասարակութեան
այս բարի մտադրութիւնը ի զուլս բերել ցանկա-
լով՝ մեր քաղաքացի մեծապատիւ մահտեսի Գրի-
գոր աղայն՝ Տէր Կիրակոսեան՝ բարեպաշտական
հոգով յանձն առաւ այդ բարենպաստակ շի-
նութեան բոլոր ծախսը անել, իւր սեփականու-
թեանից կառուցանել մի քարուկրեայ հոյակապ-
փառաւոր եկեղեցի, որի համար այժմէն իսկ առ-

ձեռն պատրաստ դրամ 6000 ռուբլի յանձնում է
իւրեանից նշանակած երեք բարկոյս անձանց, որ-
պէս զի երբ քաղաքական իշխանութեանից տեղը
տրուի, նորա սկսին շինութիւնը, յանձնելի յի-
շատակ իւր ի Տէր հանգուցեալ ծնողի — Տէր
Կիրակոս քահանայի և իւր աստուածաւոր և բա-
րեւէր հոգւոյ, և լծիրէս յուսով է նորա մեծա-
գործ հոգուց զկնի շինութեան եկեղեցւոյն նպաս-
տել և ուսումնարանի շինութեան, իսկ այժմեան
աղայաց ուսումնարանը լծողու օրիորդաց համար,
որին մեր հասարակութիւնը ունի զգալի կարօտու-
թիւն, վասն զի այժմ օրիորդք վարձած առն մեջ
են ուսանում: Տէր — Կիրակոսեանի այս գովելի
բարեպաշտական գործը անմահացնում է իւր բա-
րեգործ գեղեցիկ անունը մեր ազգի բարեբարաց
շարքում: Երբեք բարեաց հանդիսանալով Ազգիս
մեծապատիւ հարստաց համար:

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՌԱՔԵԱՆԷԱՆՅ ԴԵՄԻՏՐՈՎԵԱՆՅ.

125 Մայիս 1875

ԱՆԷՄԱՆԻՐԱՆՈՅ:

ԲԱՆ ՀԱԿԻՐՃ ԱՌԱՐԱՍ ԱՌԱՎԻՐՆ:

Այլ եւ այլ կիբր շարժեցան հոգւոյս մէջ, երբ ըն-
թերցայ Արարատ չքնաղ ամատետրակի առաջին
համարի 1875 ամի, յէջն 14, մեր ազգի համար նա-
խատաղիր այս խօսքերն թէ «Հայր գոգջիւր խաբե-
րայր են առհասարակ» և նորա դէմ 32 թուանշա-
նաւ բերած րացատրութիւն, որ կսկանի այսպէս
«Թէ ուստի արդեօք առեալ յարոյ հեղինակն՝ խա-
րիւրացն անուանէ զհայս» որ մինչեւ ի վերջն արժանի
է ոսկեզօծ տառիւր դրօշմել ի տախտակս մտաց, եւ
իւրարանչիւր հայ պարտաւոր է զայն անգիր սերտել,
եւ յամենայն ժամ կրինել եւ յիշել, որովհետեւ ստէպ
կեղանն հանդէպ մերոյ համազգեաց այստիպի անա-
լի հաւարարանութեանց՝ Թէ «այս ինչ որ ցանայր
խաբել զիս, իսկ այս ինչ որն հայ էր», եւ մակարե-
րիկ զայստիպի նորկայի եղբակացութիւն, Թէ «սպա-
տրեմն Հայր խաբերայ են» եւլն:

Իսկ էր Թէ միոյն խաբերայ անուանին, եւ ոչ
բան զայն եւս վտտիար կոչմունս մեր ճակատի վե-

բայ գործմէին, բայց ինչ անենք՝ որ եթէ մէկն խա-
րերայ կանուանէ ի շնորհս ոմանց զազգն Հայոց,
միւսն չարագոյնն եւս քան զայս պատուանուն կղնէ
խեղճ մերազանց վերայ ի պատիւ երեսաց այլոց. եւ
եթէ ասենք թէ այդպիսի պարսաւադրութիւնք ժա-
ռանգութեամբ են ստացեալ ի նեխեալ եւ ի բորբո-
սեալ վիրից Բիւզանդիոնի եւ Հռոմաց, պիտի վիրա-
ւորվին, պիտի շրտնուն եւ հարթնուն եւ խրտուցեալ
հարցանենք միթէ մենք Բունաց եւ Հռոմայեցոց ա-
շակերտ եմք. միթէ մենք չենք տեսնում. չենք լմա-
նում, որ Հայոց ազգի համար ոչ որ է գրում լաւ ինչ:

Բայսմ մասին նոցա տուած պատասխանն ճշմա-
րիտ է, որ մեր ազգի համար լաւ գրողը սակաւ էին
մանաւանդ այն ժամանակ, երբ վերոգրեալ անճոռնի
նախադասութիւնն մտել էր այն գեղեցիկ հատուածի
մէջ, կամ քան զնա փորը ինչ առաջ, կամ քան զնա
փորը ինչ յետոյ, Նէյլարդի եւ նորա նախընթացից
եւ յաջորդաց ժամանակն, երբ մեր քաջ հովիւն Ներ-
սէս կայր մեկուսացեալ ի Գիշնէ: Ո՛վ կհամարձակէր
այն օրերն Հայոց համար լաւ գրել, կամ ո՞վ կիշխէր
վատ չգրել, երբ Հայոց ազգին վատահամբաւին, եւ
դարանակալութիւնն էր դրանց տաճարի փառաց եւ
երջանակութեան ոսկի քանակին, եւ մեր ազգի վերայ
կատարուել էր այն սպառնալիքն, թէ հարից զհովիւն
եւ ցրուեսցին ոչխարք:

Գիտնական Գերմանացոյ կաշառեալ գրիչն է կանդ-
նած այն գեղեցիկ աշխատութեան մէջ իւրեան հեղի-
նակի ակնառութեան անաչառ քարոզ: Միթէ անյայտ
է մնացել նորա անսրող երեսպաշտութիւնն: Վիրք են
բարձրահասակը, քաջանմենայը, արծառնկն եւ աչս ու-
նին սեռաւ, եւնք. իսկ զՀայս չէ անգամ տեսեալ ուրեք,
դուցէ թէ Հայք էին հիւժաղէմք, կարճահասակք, նի-
հարք եւ վտիարք, տափակունչք եւ մողէսակնեայք,
զիսրդ ոչ յիշէ զոր, բաց ի միոյ խորամտնկ Հայոյն.
որ ջանացեալ է խաբել զբարեհոգի եւ զպարզամիտ
Գերմանացին:

Քանի հարիւր հազարաւորք յայդ աղնուամիտ ժո-
ղովրդոց յաճին ընդ ծով եւ ընդ ցամաք առնել եկա-
մուտ մի կամ զտանել աւար իւմն ըստ բմաց, եւ ո՞ն
խաբերայ կոչէ զնոսա, որք զնոյն զործեն ըստ ճիշտ
կանոնաց վաճառաշահութեան եւ ըստ կարգաց Ֆե-
րէինի, եւ պարծանս իսկ համարին զայն կորովամը-
տութեան ազգին:

Ըստ իմ կարծեաց ներելի է այնմ որ աչօր Շփա-
լիէի տեսանէ, եւ ակնոցօր Զայլցմանի որոշէ զլաւն
եւ գյուղին: Մեր ի նանիր վշտանամբ ընդ բարբա-
նանս այնպիսեաց, եւ յանցաւոր մեր եմք, զի տեսա-
նեմք թէ օտարք չգրեն վասն մեր, իսկ թէ գրեն,
գրեն միայն վատ, եւ եթէ երբեմն սխալմամբ լաւ
եւս գրեն, ակնոցակիրք Շփալիէի եւ Զայլցմանի ոչ
նշմարեն եւ ոչ ընթեռնուն, եւ լինի այնպէս, որպէս
վասն կուրաց արեգակն, որ ոչ ծագէ եւ ոչ մտանէ:
Այլ ըստ իս լաւ է մեզ թոյլ տալ մեռելոց Թաղել
զմեռեալս իւրեանց:

Հինգամեայ Արարատդ աւասիկ զարգանայ շնորհօք
առ յԱստուծոյ եւ ի մարդկանէ. դա թէ կանուխ եւ
թէ անազան հանդերձեալ է կալ ի հանդիսի ի գո-
րումն եւ ի կանգնումն բազմաց: Ունի նորարող-
քոջ պարտէզդ այդ հազարաւոր բաժանորդս յամե-
նայն հեռաւոր եւ մերձաւոր տեղիս, ուր միան-
գամ հասեալ են ոտք Հայոց, թող պահանջեսցէ ի
բաժանորդաց իւրոց լուրս վերաբերեալս առ համադ-
գայինս եւ առ գործս նոցա. միթէ ընդ ամենայն
տեղիս խաբէութիւնք միայն կատարին ի ձեռս Հա-
յոց, կամ միթէ յամենայն խորշս աշխարհի են կըր-
պակաւորք եւ եթ, եւ այն, անանուն, որոց զիտա-
ւորութիւնն յիշատակի, այլ անունն ոչ գոյ:

Եթէ Արարատ, որպէս նախնի վաղանցեալ արծա-
նաց յիշատակաց հնոյն Հայաստանի քացցէ սիրավիր
զձոց իւր վասն ամենայն արժանաշիշատակ համբա-
ւոց, յորս պայծառ քան զարփի փայլեն եւ արդարա-
կորով ճշգրտութիւն Հայոց, եւ համեստ ճշմարտասի-
րութիւն նոցա, եւ պարկեշտ եղբայրսիրութիւն եւ
քրիստոնէականցելոյ ժողովասիրութիւն, եւ երանաւէտ
օտարասիրութիւն եւ ընկերսիրութիւն համազգեաց,
միթէ ոչ զամօթի հարցի այն, որ ի կրպակի ուրեք
տեսեալ զՀայ մի, եթէ իսկապէս տեսեալ է, եւ ոչ ի
շնորհս երեսաց ոմանց ստէ, որ իբր թէ կամեցեալ
է խաբել միայն զնա, բայց երեւի չեն կարացեալ.
խորամանկն խորամանկագունին հանդիպելով, զազգն
բոլոր անուանեալ է խաբերայ: Արդարեւ զիտնական,
որ Թափանձեալ է ի խորս սրտի նորա, եւ ծանու-
ցեալ զիտաւորութիւնն: Մի գուցէ ինքն է խնդրեալ
զնմանակիցս իւր եւ հանդիպեալ նոցա, վասն որոյ
ոչ տեսեալ զոր յողջամտաց, հանգոյն Խորիշոնի ի
զաւթի մեծատան միայն ի խոհերսն Թարթախեալ:

Գարծեալ ասեմ, յանցաւոր մեր եմք. ընդէր ոչ հաղորդեմք աւանդեմք թեւոց ամատեւորակիդ Արարատայ զգովելի գործս մերազանց, զի դա իւրովք թեթեւաթուիչ թերթից սաւառնմամբք տարածեցէ՛ զայն ի լուր թէ մերազանց եւ թէ՛ օտարազանց, եւ օտար ազգք ի դմանէ թարգմանեալ, հաղորդեցեն աշխարհի, թէ ի Հայոց Արարատ հանդիսի այս ինչ եւ այն ինչ պատմի։ Մեր նման տասնեւութամեայ անդամալուծին ի հինգ սրահսն Բեթհեզմայ սպասեմք զի օտարք զլորեալ արկցեն զմեզ յաւազանն ջրայոյդ, զի Ամերիկացիք կամ Կղզեցիք ոմանք եկեալ տեղեկացեալ ելից եւ մօտից մեր գրեցեն ինչ վասն մեր, զի եւ մեր թարգմանեալ զայն տացուք մերոց հայրենակցաց, իրր թէ ի մերայինս ոչ աչք գոն ի տեսանել զլուսն մեր, եւ ոչ մատուեր ի գրել եւ յարձանացուցանել զայն, զուցէ, թէ եւ կարծեմք իսկ, թէ աւելի լտելի քնիցին եթէ ի մեռելոց որ յարկցէ եւ պատմեցէ, որոց Մովսիսի եւ մարգարէից ոչ լսին ծայնք։

(ՄԵՆԵՆ Է ԵԴԵՐՔԵՅ)։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ի Պետերբուրգէ կհաղորդեն, թէ Բագուայ Հայոց Մարգասիր. Ընկերութեանն հովանաւորութեամբ՝ մերազնեայ մատաղամարդ մի այրի գնացել է անդր Մանկաբարձութեան վարժարան մը տանելով՝ նոյն արհեստը ուսանելոյ համար։

ՍՈՒՐԷԱՆԴԱԿԻ ԲԻԻՋԱՆԴԵԱՆ

Գաւառացւոց վիճակ։ — Ազգ. վարութեան գրադմուք։ — Ասորւոց կաթուղիկոս։ — Յոսպէէն։ — Ալազարի խնդիր։

Մեր գաւառացի ազգայնոց վիճակը կարի տխուր է, այնպէս որ կարելի չէ իմանալ թէ յանցանքը որքո՞նն է։

Տեղւոյս լրագիրները հարստահարութեան խնդիր մը առեր անցեր էին մի ժամանակ, թէպէտ այժմ՝ թուլացած են։

Սակայն զոր լրագիր արդեօք կմտածէ դաւառական մեր սիրելի եղբարց վիճակին վերայ իրական դարման մը խորհելու կամ՝ առաջարկելու, և կամ՝

անոնց վիճակին վերայ ստոյգ տեղեկութիւն մը և որոշ գաղափար մը տալու։

Մեր ազգին դառն ճակատադիրն եղած է զրէթէ ամեն տեղ ուսնալ, բարի և փորձառու Առաջնորդներէն զուրկ գտնուիլ, և հաջ գլխաւորապէս ասոնցմէ ծագումն կառնու իրենց իշխանութեան և հովուութեան յանձնուած ժողովրդեան վիճակին այսպէս կամ՝ այնպէս ըլլալը։

Երբ Առաջնորդ մը ունի կարեւոր եղած հմտութիւնը վիճակը կառավարելու և բարոյական անձնուէր անձն է, անոր հովուութեան տակ եղած ժողովուրդը երջանիկ է, անոր վիճակին մէջ ժողովուրդը կառավարութեան սիրելի, զրկանքներէ և հարստահարութիւններէ ազատ կը լլայ, և դաստիարակութեան կենսական խնդիրը մեծ ներգործութիւն կգտնէ և կարգիւնաւորուի։

Ուշիմ՝ Առաջնորդ մը պիտի գիտնայ անշուշտ ամեն պարագայից մէջ այնպէս վարուիլ, քաղ. վարչութեան հետ այնպիսի յարաբերութիւններ ունենալ, որ ժողովուրդը չվնասուի։

Բայց զժրադժարար դաւառաց շատ տեղեր Առաջնորդները անձնասէր են, են, ոչ ժողովրդեան հետ և ոչ քաղ. իշխանութեան հետ վարուիլ պիտեն, մինչև անգամ իրենք առաջնորդները պատճառ կը լլան շատ հարստահարութեանց, ու խեղճ ժողովուրդը իմանալ կարող չէ։

Ո՞վ էր Մշոյ վիճակին մէջ Քրդերը Հայերու դէմ գրգռողը, մինչև անգամ ժողովուրդը թէ Հայ և թէ Քուրդ տէրութեան դէմ՝ շարժողը։ Ո՞վ էր Կեղիի մերազնեայց այսչափ ժամանակներէ հետէ կրած տառապանաց և հարստահարութեանց պատճառ։

Թող Պօլսեցիք պատասխանեն։

Բայց տես որ այնպիսի անպիտան Առաջնորդներ ժողովրդեան տունը քանդելով՝ գիտցած են ինքզինքնին լրագրաց մէջ գովել տալ, և թէ լրագիրները ինչէ՞ն ստիպուած կը գովեն այնպիսիները, թող իրենք պատասխանեն։

Ասոր հակառակ ժողովրդեան օգուտը դործող Առաջնորդները իրենմն անուանարկուած և վատահամբաւուած են լրագիրներով։ Ասոր ալ պատճառը ի՞նչ է. թող այժմեան Պատրիարքարանին հարցնեն։